

ปัญหาความเสียหายจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต¹

เพชรณา ตันสาย²

ปัจจุบันนอกจากเทคโนโลยีเรื่องเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ทำให้เกิดสังคมออนไลน์แล้ว เทคโนโลยีด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ ก็พัฒนาขึ้นอย่างมาก โดยการพัฒนาที่วุ่นวายนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน ที่มีสังคมออนไลน์ นอกจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างกันแล้ว โทรศัพท์มือถือที่พัฒนาจนมีชื่อเรียกที่คุ้นหูว่า สมาร์ทโฟน ก็สามารถทำได้เช่นกัน และสะดวกกว่าการใช้คอมพิวเตอร์มากเพราะสามารถพกติดตัวได้ตลอดเวลา และปัจจุบันคุณสมบัติในโทรศัพท์มือถือที่คนต้องการอย่างมาก ก็คือกล้องถ่ายรูปในตัวโทรศัพท์นั้น จึงมีการพัฒนาความละเอียดของกล้องที่อยู่ในโทรศัพท์ให้เกือบเทียบเท่ากับกล้องถ่ายรูปที่ใช้งานจริง ซึ่งเมื่อการที่ผู้คนเริ่มพกโทรศัพท์มือถือที่มีกล้องถ่ายรูปติดตัวไปไหนมาไหนตลอดทุกที่ การถ่ายรูปก็เกิดขึ้นได้ง่ายดายกว่าเมื่อก่อนที่มีเพียงกล้องถ่ายรูปเท่านั้นที่จะสามารถบันทึกภาพไว้ได้ จากนั้นการล้างอัดภาพก็ไม่ได้มีความจำเป็นเหมือนสมัยก่อนอีกต่อไป เนื่องจากเมื่อถ่ายรูปจากกล้องในโทรศัพท์มือถือแล้ว ก็สามารถนำเสนอภาพหรือโพสต์รูปถ่ายดังกล่าวลงบนสื่อสังคมออนไลน์ได้เลย เป็นการแพร่ภาพที่เกิดขึ้นได้รวดเร็วและทำให้คนทั่วไปเห็นภาพของผู้นำเสนอหรือโพสต์เป็นจำนวนมาก การถ่ายรูปไม่เพียงแต่ถ่ายรูปของตนเองเท่านั้น ในหลายครั้งที่ภาพนั้นปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์เป็นบุคคลอื่นที่ไม่ได้รับรู้ถึงการถ่ายรูปนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่ได้อนุญาตให้ถ่ายรูปของตน แต่กลับถูกถ่ายรูปและนำไปนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์อยู่เป็นประจำ ซึ่งหลายครั้งเป็นรูปการสะท้อนภาพในแง่มุมที่ดีของบุคคล หรือสังคม หรือเหตุการณ์ที่ดี น่าชื่นชมในบ้านเมือง แต่ก็มีหลายครั้งอีกเช่นกันที่การถ่ายภาพ นำเสนอภาพนั้นไปกระทบสิทธิของบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับความยินยอมแต่แรก ซึ่งได้สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงแก่บุคคลที่ถูกถ่ายรูปโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอหรือโพสต์ภาพนั้น โดยส่วนใหญ่เกิดจากการแสดงความคิดเห็นของผู้กำลังใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งผลกระทบที่รุนแรงจากการแสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์รูปนั้น บางครั้งทำให้ผู้ที่ถูกแอบถ่ายรูปไม่เหลือพื้นที่ในสังคมเพราะถูกตัดสินจากเพียงรูปถ่าย ทั้งที่ความจริงผู้ที่แสดงความคิดเห็นนั้นก็ยังไม่ทราบความจริงใดๆ จึงทำให้เห็นปัญหาจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการพัฒนาเทคโนโลยีแต่ก็ไม่ได้มีการแก้ไขหรือเยียวยาความเสียหายที่

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาความเสียหายจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ศุพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเริง และ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดขอนแก่น) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เกิดขึ้นต่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ไม่ได้รับอนุญาตดังกล่าวนั้นเลย เมื่อพิจารณาจากสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นแล้ว เหตุผลที่ยังมีการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตและนำไปนำเสนอผ่านสังคมออนไลน์ทำให้เขาได้รับความเสียหายอยู่ก็เพราะว่าไม่มีมาตรการที่จะคุ้มครองบุคคลในภาพ และไม่มีมาตรการที่สามารถเอาผิดกรณีแอบถ่ายหรือการถ่ายภาพของผู้คนโดยไม่ได้รับอนุญาตที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีคนได้รับความเสียหายจากการแอบถ่ายภาพหรือการถ่ายภาพของผู้คนโดยไม่ได้รับอนุญาต ก็ต้องมาพิจารณาต่อไปว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร บุคคลในภาพได้รับผลกระทบมากน้อยเพียงใด ซึ่งจากกรณีปัญหาความเสียหายที่เกิดจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต ทำให้ตั้งปัญหาในการค้นคว้า ไว้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดหรือรุกรานสิทธิความเป็นส่วนตัว เนื่องจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่ถูกถ่าย ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอย่างชัดเจน แม้ว่าจะมิได้มีการเผยแพร่ ก็เป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัวชัดเจนแล้ว และเมื่อผู้ถ่ายได้นำภาพนั้นออกเผยแพร่ให้บุคคลอื่นเห็น หรือรับรู้ หากมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพดังกล่าวในลักษณะรุนแรง โดยใช้ถ้อยคำหยาบคาย ดูหมิ่น ดูถูก กล่าวในลักษณะคุกคาม ลดทอนคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกันของบุคคลที่อยู่ในภาพหรือทำให้บุคคลอื่นเกิดความรู้สึกต่อบุคคลในภาพในแง่ร้าย ทำให้บุคคลในภาพนั้นรู้สึกอับอาย เกิดความไม่สบายใจ เกิดความระแวงไม่ไว้วางใจใครจนไม่กล้าที่จะออกมาในที่สาธารณะ ความเป็นส่วนตัวในชีวิตถูกทำให้หายไปเพราะการแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น

ปัญหาประการที่สอง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ตามมาตรานี้ ความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องนั้นต้องเสียหายต่อร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ซึ่งความเสียหายจากการถูกถ่ายภาพโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้น ไม่ได้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย เสรีภาพของผู้ถูกแอบถ่ายเลย ดังนั้น เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้แต่ความเสียหายนั้นเกิดการละเมิดที่จำเป็นต้องเยียวยา และความเสียหายดังกล่าวจะความเสียหายทางจิตใจที่ผู้ต้องหาเสียหายสามารถเรียกร้องหรือไม่ หากไม่ถือเป็นความเสียหายที่ไม่สามารถเรียกร้องได้เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจไว้ ก็ยังทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจไม่ได้รับการเยียวยา จึงเห็นควรศึกษาความเสียหายทางจิตใจของกฎหมายไทย ถึงความเป็นไปได้ในการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ทันสมัยและครอบคลุมต่อความเสียหายประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่สมควรได้จากการเกิดความเสียหาย

ปัญหาประการที่สาม ปัญหาสิทธิในรูปบุคคลจากการถ่ายรูปโดยไม่ได้รับอนุญาต ความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้น และยังมีปัญหาให้ต้องคิดต่อไปว่า รูปถ่ายที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นเป็นลิขสิทธิ์ของผู้ถ่ายรูปหรือบุคคลที่ถูกถ่าย เพราะการที่บุคคลในรูปไม่ได้ให้ความยินยอมในการถ่ายตั้งแต่แรกนั้น ก็คือการถ่ายรูปนั้นเกิดขึ้นโดยผิดกฎหมายนั่นเอง หากบุคคลผู้อยู่ในรูปทราบว่าตนถูกถ่ายรูปและต้องการให้ผู้ถ่ายลบหรือกำจัดข้อมูลรูปนั้นออกจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ถ่ายรูปจะสามารถทำได้หรือไม่ หากลิขสิทธิ์เป็นของผู้ถ่ายนั้นจะเกิดความเสียหายต่อบุคคลในรูปที่ไม่

สามารถนำรูปภาพตนออกจากอุปกรณ์ถ่ายภาพดังกล่าว ทั้งที่เขาไม่ได้อนุญาตให้ถ่ายรูปนั้นและหากผู้ถ่ายได้นำรูปออกไปเผยแพร่ต่อสาธารณะก็ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลในรูปอีกครั้ง ทั้งที่ความเสียหายครั้งแรกคือการละเมิดความเป็นส่วนตัวซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และทุกคนต้องให้ความเคารพสิทธิดังกล่าวนี้ต่อกัน ซึ่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่สังคมกลับไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร กล่าวคือ เมื่อรูปถ่ายบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นรูปที่เกิดจากการกระทำผิดกฎหมายแล้ว ยังจะสามารถถือเป็นงานสร้างสรรค์หรือไม่ และเจ้าของรูปดังกล่าวจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือไม่ ทั้งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2558 ยังมิได้มีการระบุถึงความชอบกฎหมายในงานสร้างสรรค์ งานอันมีลิขสิทธิ์ และผู้สร้างสรรค์อันเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการรูปถ่ายนั้นเป็นงานที่ได้จากการกระทำความผิดแล้วยังจะถือเป็นงานสร้างสรรค์หรืองานอันมีลิขสิทธิ์แก่ผู้ถ่ายหรือไม่ เพราะบุคคลผู้ถูกละเมิดอาจไม่มีสิทธิในการเรียกร้องผู้ถ่ายได้อีก แม้จะมีการเรียกร้องโดยทางแพ่ง และทางอาญาแล้วก็ตาม แต่ก็มิได้มีการกำหนดเกี่ยวกับรูปถ่ายดังกล่าวว่าจะตกเป็นของใครและถูกนำไปใช้อย่างไรต่อไป หากยังมีการเพิกเฉยต่อการกระทำละเมิดความเป็นส่วนตัวเช่นนี้แล้ว ผู้ถูกระทำก็ย่อมได้รับความเสียหายไม่จบสิ้น

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาความเสียหายจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ

1. บทลงโทษสำหรับผู้ถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิโดยตรง แต่สิทธินั้นถูกคุกคามเป็นเรื่องร้ายแรง แต่กฎหมายไทยกลับไม่ได้ให้ความสำคัญในการปรามผู้กระทำความผิดนี้เลย เมื่อเปรียบเทียบพฤติการณ์การกระทำความผิดในกรณีถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้น จะปรับเข้ากับมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา กลับเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นกระทำความผิดหุโทษซึ่งมีโทษเพียงโทษปรับเท่านั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดความสำนึกการถ่ายรูปคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตว่าไม่สามารถกระทำได้ เพราะผู้ถ่ายที่กระทำความผิดไม่ได้รับโทษที่เหมาะสม ทั้งการคุกคามมีผลต่อสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวแล้วส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกใจ รำคาญใจและเกิดความหวาดกลัวที่ถูกทำร้ายนั้นเพราะคนเราใช้สิทธิของตนไปเพื่อข่มเหงผู้อื่นที่ไม่มีทางขัดขึ้นได้ เพื่อป้องกันไม่ให้คนกระทำความผิดในทำนองนี้ง่ายจึงเห็นว่าควรต้องแก้ไขในโทษในบทบัญญัติให้หนักขึ้นโดยเพิ่มโทษปรับไม่มีจำนวนขั้นต่ำกำหนดเป็นที่แน่นอน ทั้งนี้เพื่อให้หลบจำกับการกระทำที่ล่วงสิทธิของบุคคลอื่น นึกถึงผลที่ตามมาจากการกระทำดังกล่าวต่อบุคคลอื่นด้วย

2. ในเรื่องของความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตซึ่งถือเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ชัดเจนมากนัก จึงควรมีการแก้ไขบทบัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องการเรียกค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่เป็นความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ในเรื่องความเสียหายแก่จิตใจลงในบทบัญญัติ เพื่อเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา จึงควรพิจารณาหลักเกณฑ์และเพิ่มความเสียหายทางจิตใจเข้าไป เพื่อให้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวได้ เพื่อจะได้ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมให้ได้

มากที่สุด

3. เรื่องลิขสิทธิ์ในรูปถ่ายที่เกิดจากการถ่ายรูปบุคคลโดยไม่ได้อนุญาตซึ่งเป็นการได้รูปถ่ายมาโดยไม่ชอบกฎหมาย กล่าวคือเป็นการถ่ายรูปโดยละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคล จึงทำให้รูปนั้นไม่สามารถเป็นงานสร้างสรรค์ดังที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2558 กำหนดได้ จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

3.1 มาตรา 4 “ผู้สร้างสรรค์” จากเดิมหมายความว่า ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์... โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า “ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องทำหรือก่อโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน”

3.2 มาตรา 6 วรรคสอง จากเดิม “...การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอนกรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์” แก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า “...การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอนกรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ หรืองานอันเกิดจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน”